

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
кафедра прикладної психології та логопедії

Допущено до захисту

Завідувач кафедру

 Олена СТАРИНСЬКА
«26» листопада 2024

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ
МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кваліфікаційна робота магістра

Виконавець: здобувач другого рівня
вищої освіти, групи м24СО-з

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма:

Спеціальна освіта

Тетяна ЧЕРНЕГА

Керівник: канд. пед. н, доцент кафедри
прикладної психології та логопедії
Ганна МИЦИК

Рецензент: канд.псих.н., доцент кафедри
прикладної психології та логопедії
Наталя ЦИБУЛЯК

Запоріжжя – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	9
1.1. Процес формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку в онтогенезі	9
1.2. Особливості формування граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення	14
1.3. Корекційно-розвиткова робота з формування граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення	22
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	31
2.1 Інноваційні технології та методи навчання в спеціальній освіті	
2.2 Переваги та обмеження використання цифрових технологій у корекційно-розвитковій роботі	35
2.3. Розгляд можливостей використання цифрових інструментів та програм як засобу формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення	46
Висновки до другого розділу	51
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	52
3.1. Етапи педагогічного експерименту формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним	

недорозвитком мовлення з використанням цифрових технологій	52
3.2. Методичні рекомендації щодо використання цифрових технологій у формуванні граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення	63
3.3. Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту	69
Висновки до третього розділу	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасному освітньому контексті формування граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення виявляється завданням, яке вимагає не лише високої професійної компетентності вчителя-логопеда, але й ефективних корекційно-педагогічних засобів впливу. В даному контексті цифрові технології можуть стати додатковим дієвим інструментом для досягнення успіхів у цьому напрямі.

Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення складний та тривалий процес. Засвоєння граматичних форм, корекція або попередження аграматизмів потребує спеціального навчання і багаторазового відтворення для вироблення динамічно правильного мовленнєвого стереотипу [12]. У такому випадку цифрові ігри та вправи надають можливість гейміфікувати традиційні завдання, тим самим створюючи привабливе освітнє середовище для сучасних дітей [17]. Граючи, вони не лише отримують нові знання, але й впевнено закріплюють навички через активну участь та емоційне занурення у корекційно-розвитковий процес з використанням цифрових технологій. Між тим, їх застосування дозволяє створити персоналізовані навчальні матеріали, враховуючи конкретні потреби та особливості розвитку кожної дитини [17]. Розроблені ігри та вправи на цифрових платформах можуть бути адаптовані до різних рівнів мовленнєвого розвитку, надаючи таким чином їм додаткові переваги у порівнянні з програмним забезпеченням, що вже розроблено вітчизняними науковцями [7].

Окрім того, актуальність цієї теми посилюється сучасним соціальним контекстом, особливо в нашій країні, де ведеться війна. Використання цифрових технологій в даному випадку набуває особливого значення. Розпал воєнного конфлікту вимагає пошуку ефективних засобів корекції, що забезпечать систематичність надання корекційно-розвивальної допомоги для

дітей з мовленнєвими порушеннями, навіть за умов проведення занять в дистанційному форматі.

Відтак, усвідомлення актуальності окресленої проблеми спонукало до вибору теми наукового дослідження: **«Організаційно-методичні засади формування граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами цифрових технологій».**

Об’єкт дослідження – розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

Предмет дослідження – цифрові технології як засіб формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали: вчення про тісний взаємозв’язок розвитку граматичної сторони мовлення та когнітивних процесів (Л. С. Виготський, М. І. Жинкін, О. М. Корнєв, Р. Є. Левіна, Р. І. Лалаєва, О. Р. Лурія, Є. Ф. Соботович та ін.); психолінгвістичний підхід до аналізу мовленнєвого розвитку дитини і його формування у процесі нормального та порушеного онтогенезу (Н. С. Жукова, Є. Ф. Соботович, В. В. Тищенко, та ін.); вчення Р. Левіної, Р. Лалаєвої, І. С. Марченко [12], О. Мастюкової, Ю. В. Рібцун [20], Є. Соботович, В. Тарасун, Л. І. Трофименко [23-25], М. Шеремет [29] та інших про профілактику та корекцію порушень мовленнєвого розвитку у дітей із загальним недорозвитком мовлення; концепція цифровізації навчання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тих, що мають порушення мовлення (О. Б. Качуровська [3; 4], Гуренко О. І., Алексєєва Г. М., Лопатіна Г. О., Кравченко Н. В. [4], П. А. Лещенко [11], Ж. В. Матюх [31], Г. М. Мицик [14-17; 39], Ю. Носенко [19], S. Saeedi, H. Bouraghi, M. Seifpanahi, M. Ghazisaeedi [41], D. Theodoros [44], H. Sparks [42], A. Gallant, J. Watermeyer, C. Sawasawa [37], Casale, E. G., Stainbrook, J. A., Staubitz, J. E., Weitlauf, A. S., Juarez, A. P. [33], C. Camden, G. Pratte, F. Gallon, M. Couture, J. Berbari, M. Tousignant [32], Biggs E. E., Therrien M. C. S., Douglas S. N.,

Snodgrass M. R. [30], Biggs E.E., Rossi B.E., Douglas N.S., Therrien C.S.M., Snodgrass M.R. [32], Syzko H. [43], Chaudhary T., Kanodia A., Verma H., Singh C.A., Mishra A.K., Sikka K. [34] та ін.).

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та експериментальному підтвердженні доцільності використання цифрових технологій як допоміжного засобу формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети дослідження визначено наступні **завдання**:

- проаналізувати психолого-педагогічну і спеціальну літературу з проблеми розвитку граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення з використанням цифрових інструментів;
- охарактеризувати особливості опановування граматичною стороною мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення;
- з’ясувати переваги та обмеження використання цифрових технологій в системі корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями мовлення;
- розробити та експериментально перевірити ефективність впливу системи цифрових ігор та вправ на рівень розвитку граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення; надати методичні рекомендації щодо застосування цифрових інструментів в корекційно-розвитковій роботі учасникам освітнього процесу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й розв’язання завдань використано комплекс методів: *системний аналіз* психолого-педагогічної і спеціальної літератури з проблеми формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення з використанням цифрових інструментів; *систематизація* різних поглядів науковців у галузі медицини, логопедії, психокорекційної педагогіки, загальної та спеціальної психології, психолінгвістики та нейропсихології на проблему формування граматичної

сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення з використанням цифрових технологій; *вивчення* наявних освітніх цифрових платформ та програмного забезпечення, призначених для розвитку мовлення дітей; *порівняння* різних цифрових інструментів, які використовуються в корекційно-розвитковій роботі, оцінка їх переваг та обмежень; *узагальнення* результатів проведеного наукового теоретичного дослідження, виділення загальних тенденцій та закономірностей використання цифрових інструментів у корекційно-розвитковій роботі; *моделювання* – для структуризації системи цифрових ігор та вправ та написання методичних рекомендацій щодо їх використання в корекційно-розвитковій роботі учасниками освітнього процесу, зокрема для розвитку граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; *емпіричні*: педагогічний експеримент для аналізу стану проблеми, апробації впливу системи цифрових ігор та вправ на рівень розвитку граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

Практичне значення наукової роботи полягає в розробці системи цифрових ігор та вправ для формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення, яка може бути адаптована до особливостей та потреб кожної дитини, забезпечуючи індивідуальний підхід, що робить розроблену систему ефективним інструментом в корекційно-розвитковій роботі у різних форматах її проведення (дистанційному чи очному).

Крім того, на основі теоретичного аналізу наукових джерел, розроблено «Методичні рекомендації щодо використання цифрових технологій у формуванні граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення», які, на наше переконання, сприятимуть: більш обґрунтованому добору цифрових інструментів, відповідно до запланованих професійних завдань вчителів спеціальної освіти, зокрема вчителів-логопедів; збільшенню ефективності використання цих

інструментів, що призведе до економії часу та зусиль, які зазвичай витрачаються на підготовку та проведення корекційно-розвиткових занять; забезпеченню індивідуалізованого підходу до процесу навчання, врахуванню конкретних потреб і можливостей дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; залученню їх батьків у корекційно-педагогічний процес та наданню їм підтримки у сприянні розвитку мовлення своїх дітей вдома.

Крім того, отримані нами результати можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень в освітній галузі та розширення можливостей використання цифрових технологій у корекційно-розвитковій роботі.

Експериментальна база: Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №295 Криворізької міської ради, м. Кривий Ріг.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг наукової роботи становить 95 сторінки, із яких основний текст – 74 сторінки. Робота містить 8 рисунків, 2 таблиці.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичне дослідження проблеми формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення з використанням засобів цифрових технологій. Реалізовані мета і завдання надають змогу зробити загальні висновки.

1. Проаналізовано психолого-педагогічну і спеціальну літературу з проблеми формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Здійснений теоретичний аналіз засвідчив значний інтерес науковців і практиків до вивчення етіологічної природи загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку, системного його характеру (при якому порушуються всі компоненти мовлення: лексичний, граматичний та фонетико-фонематичний) та необхідності своєчасної корекції та діагностики.

2. Результати дослідження дозволили відзначити наявність особливостей формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та необхідність реалізації індивідуального підходу до кожного.

3. Посилаючись на наукові дослідження закордонних та вітчизняних науковців та зроблені ними висновки, засвідчені переваги та обмеження використання цифрових інструментів у корекційно-розвитковій роботі вчителем-логопедом. Розглянуто можливості застосування різних цифрових додатків та платформ як засобу формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

4. Розроблено та експериментально перевірено ефективність впливу системи цифрових ігор та вправ на рівень формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. Для цього проведено педагогічний експеримент впродовж 2023-2024 рр.; дібрано діагностичний інструментарій для виявлення рівня

розвитку мовлення; визначено експериментальну групу серед 15 дітей старшого дошкільного віку з III рівнем загального недорозвитку мовлення. Отриманими на констатувальному етапі експерименту результатами підтверджено необхідність проведення з зазначеною категорією дітей корекційно-розвиткової роботи з формування граматичної сторони мовлення.

На формувальному етапі експерименту розроблено та обґрунтовано систему цифрових дидактичних ігор та вправ для формування граматичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

В рамках дослідження розроблені «Методичні рекомендації щодо використання цифрових технологій у формуванні граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення», які відповідно до потреб цільової аудиторії були поділені на групи. Де перша група містила загальні принципи та підходи до використання цифрових технологій для формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку; в другій – надані рекомендації щодо вибору конкретних цифрових інструментів, програм, додатків і вебресурсів, які можна використовувати для її формування; в третій – було наведено рекомендації щодо створення інтерактивних завдань і вправ, які спрямовуватимуть увагу дітей на граматичне оформлення мовлення, сприятимуть уточненню та формуванню предметного значення граматичних морфем (числових, відмінкових, родових закінчень іменників; числових, родових закінчень прикметників, дієслів; особових закінчень дієслів) і системи цих форм [23, с. 63]; формуванню елементарного синтаксичного аналізу речення і словосполучення, засвоєнню форм синтаксичного зв'язку слів у реченні (узгодження, керування, переключення) і способів їх мовного позначення [23]; індивідуалізації та адаптації вправ та ігор до потреб та можливостей дітей; і в четвертій – рекомендації щодо співпраці з батьками та вихователями, які можуть підтримувати процес формування граматичної

сторони мовлення дітей зазначеної категорії вдома та в закладах дошкільної освіти з використанням цифрових технологій.

На контрольному етапі експерименту здійснено порівняння отриманих емпіричних даних на контрольному та констатувальному його етапах, засвідчено ефективність проведеної нами роботи. Наголошено на тому, що при методологічному обґрунтуванні підбору запропонованих цифрових ігор та вправ за напрямками, раціональному використанні їх та інтеграції в корекційно-розвиткову роботу, дотриманні викладених нами рекомендацій можна досягнути вагомих результатів через певний проміжок часу.

Резюмуючи, важливо відзначити, що запропоновані нами цифрові ігри та вправи не були єдиним засобом впливу на формування граматичної сторони мовлення дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. Ми широко використовували різноманітні методи і засоби навчання, щоб забезпечити більш ефективний вплив на дітей з цією метою. Це могло вплинути на узагальнення та достовірність результатів.

У подальшій перспективі ми розглядаємо можливість реалізації педагогічного експерименту виключно в режимі дистанційної взаємодії з кожною дитиною окремо. Це дозволить забезпечити більш ефективний контроль та оцінку впливу запропонованої системи цифрових дидактичних ігор та вправ на формування їх граматичної сторони мовлення. Крім того, перспективу вбачаємо у розширенні вибірки дітей, що складають експериментальну базу, задля більш вірогідної репрезентативності результатів для всієї популяції дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; збільшення часу на проведення експерименту з метою отримання більш точних даних щодо впливу запропонованої нами системи цифрових дидактичних ігор та вправ на рівень розвитку граматичної сторони мовлення дітей означеної нозології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Блінова Г. Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини. Київ. 2001. 215 с.
3. Брушневська І. М. Формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення: : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 274 с.
4. Гуренко О. І., Алексєєва Г. М., Лопатіна Г. О., Кравченко Н. В. Використання комп'ютерних тифлотехнологій та тифлозасобів у інклюзивному освітньому просторі університету. *Information Technologies and Learning Tools*. 2017. 61(5). С. 61–75. <https://doi.org/10.33407/itlt.v61i5.1782>
5. Дзябенко О.В. Інноваційні педагогічні методи в цифрову епоху : навч. по-сіб. / О.В. Дзябенко, Н.В. Морзе, С.В. Василенко, Л.О. Варченко-Троценко, В.П. Вембер, М.А. Бойко, І.П. Воротникова, Є.М. Смірнова Трибульська / Київський університет імені Бо-риса Грінченка. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута»», 2021. 320 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка. 2016. URL: <https://cutt.ly/PCF0L0Q>
7. Качуровська О. Б. Корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із тяжкими вадами мовлення засобами комп'ютерних технологій : автореф. дис ... канд. пед. наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Київ, 2006. 16 с.
8. Качуровська О. Б. Психолого-педагогічний аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій в корекційному навчанні, Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 24. С. 121–125.

9. Крутій К. Л. Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку. Запоріжжя, 2004. 389 с.
10. Лалаєва Р. И., Серебрякова Н. В. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя). СПб.: СОЮЗ, 1999. 160 с.
11. Лещенко П. А. «Комп'ютерні ігри як засіб навчання дітей з особливими потребами» у *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник*, Ю. Г. Носенко, Полтава : ПУЕТ, 2018. С. 128–151.
12. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 288 с.
13. Матюх Ж. В. «Мультимедійні технології підтримки інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти» у *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник*, Ю. Г. Носенко, Полтава : ПУЕТ. 2018. С. 71–78.
14. Мицик Г. М. Роль Навчально-логопедичної лабораторії у формуванні та розвитку цифрової компетентності майбутніх вчителів спеціальної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2023. Вип. 61. Том 2. С. 272–278. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-45>
15. Мицик Г. М. Логопедична освіченість та її місце в структурі корекційно-мовленнєвої компетентності батьків дітей дошкільного віку з вадами мови в сільській місцевості. *Наукові записи Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Бердянськ: ФО-П Ткачук О. В. 2016. Вип. 1. С. 161–167.
16. Мицик Г. М., Бабіченко А. Д. Використання гейміфікації в попередженні дислексії у дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана*

Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2022. Вип. 58. Том 2. С. 248–254. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-35>

17. Мицик Г. М. Використання цифрових ігор у профілактиці порушення процесу читання у дітей старшого дошкільного віку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. № 87(1), С. 68–80. <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4638>

18. Нищеева Н. Программа коррекционно-развивающей работы в логопедической группе детского сада для детей с ОНР (с 4 до 7 лет). СПб. : ДЕТСТВО- ПРЕСС, 2006. 352с.

19. Нсенко Ю. Г. «Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підтримці інклюзивного навчання» у *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник*, Ю. Г. Носенко, Полтава : ПУЕТ, 2018. С. 24–32.

20. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 210 с.

21. Рожкова Л. А. Влияние фактора недоношенности на функциональное состояние ЦНС детей с проблемами психоречевого развития. *Дефектология*. 2005. № 6.

22. Романенко О. Методика формування здатності до прогнозування в дітей із церебральним паралічем. *Дефектологія*. 2010. № 3. С. 36–39.

23. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. 2013. 108 с.

24. Трофименко Л. І. Формування орієнтування на слово як одиницю мови у дошкільників із ЗНМ. *Дефектологія*. 2011. № 4. С. 35–38.

25. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович. Київ: «Актуальна освіта». 2007. 120 с.

26. Федорович Л. О. Сучасні моделі та підходи до надання освітніх послуг дітям раннього віку з особливими потребами. *Науковий часопис*

Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. № 32(2). С.191–196.

27. Фотекова Т. А. Сочетание нарушений познавательной и речевой сфер в структуре дефекта у детей с общим недоразвитием речи. *Дефектология. 1994. №2. С.9–13.*

28. Черніченко Л. Ю. Підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти: дис ... док. філософ., Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2020. 330 с.

29. Шеремет М. К., Кондукова С. В. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку в нормі та патології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. №27. С.5–7.*

30. Biggs E. E., Therrien M. C. S., Douglas S. N., Snodgrass M. R. Augmentative and alternative communication telepractice during the COVID-19 pandemic: A national survey of speech-language pathologists. *American Journal of Speech-Language Pathology. 2022. № 31(1). P. 303–321. https://doi.org/10.1044/2021_AJSLP-21-00036*

31. Biggs E.E., Rossi B.E., Douglas N.S., Therrien C.S.M., Snodgrass M.R. Preparedness, training, and support for augmentative and alternative communication telepractice during the Covid-19 pandemic. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools. 2022. № 53. P. 335–359*

32. Camden C., Pratte G., Gallon F., Couture M., Berbari J., Tousignant M. Diversity of practices in telerehabilitation for children with disabilities and effective intervention characteristics: Results from a systematic review. *Disability and Rehabilitation. 2020. № 42(24). P. 3424–3436.*

33. Casale E. G., Stainbrook J. A., Staubitz J. E., Weitlauf A. S., Juarez A. P. The promise of telepractice to address functional and behavioral needs of persons with autism spectrum disorder. *International Review of Research in*

Developmental Disabilities. 2017. № 53. P. 235–295.
<https://doi.org/10.1016/bs.irrdd.2017.08.002>

34. Chaudhary T., Kanodia A., Verma H., Singh C.A., Mishra A.K., Sikka K. A pilot study comparing teletherapy with conventional in-person therapy for speech–language disorders. *Indian Journal of Otolaryngology and Head & Neck Surgery*. 2021. №73(3). P. 366–370.

35. Fairweather G., Lincoln M., Ramsden R. Speech-language pathology telehealth in rural and remote schools: the experience of school executive and therapy assistants. *Rural and Remote Health*. 2017. №17. doi: 10.22605/RRH4225.

36. Fairweather G.C., Lincoln M.A., Ramsden R. Speech–language pathology teletherapy in rural and remote educational settings: decreasing service inequities. *International Journal of Speech–Language Pathology*. 2016. №18(6). P. 592–602.

37. Gallant A., Watermeyer J., Sawasawa C. Experiences of South African speech–language therapists providing telepractice during the COVID-19 pandemic: A qualitative survey. *International Journal of Language & Communication Disorders*. 2023. №58. P. 1468–1480. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12872>

38. McGill M., Fiddler K. A user’s guide for understanding and addressing telepractice technology challenges via ZOOM. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups*. 2021. № 6(2). P. 494–499.

39. Mytsyk H., Pryshliak M. Telepractice in the System of Providing Correctional and Developmental Services to Children with Speech Disorders: Interaction at a Distance. *Journal of History Culture and Art Research*. 2020. №9 (3). P. 94–105. doi: <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i3.2674>

40. Rao P. Telepractice in speech-language pathology and audiology: Prospects and challenges. 2018. № 32. P. 67–72. doi: 10.4103/jisha.JISHA_39_17.

41. Saeedi S., Bouraghi H., Seifpanahi M., Ghazisaeedi M. Application of Digital Games for Speech Therapy in Children: A Systematic Review of Features and Challenges. *Journal of Healthcare Engineering*. 2022. doi: 10.1155/2022/4814945.

42. Sparks H. Digital Technology and Inclusive Learning. In: Peters, M., Heraud, R. (eds) Encyclopedia of Educational Innovation. Springer, Singapore. 2019. https://doi.org/10.1007/978-981-13-2262-4_136-1
43. Syzko H., Tetiana S., Natalya A., Olha D., Anna D. Web Quest Technologies: Developing Communicative Sphere of Preschool Children with Down Syndrome. *Journal of History Culture and Art Research*. 2020. №9 (3). P. 55–71.
44. Theodoros D. Speech-Language Pathology and Telerehabilitation. 2013. doi: 10.1007/978-1-4471-4198-3_21.